

Спадкове правонаступництво юридичних осіб: можливості та обмеження

Віталій Скоморовський

доктор юридичних наук, професор, професор,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: SkomorovskyVB@krok.edu.ua

Віктор Самолюк

здобувач вищої освіти ступення «Магістр»,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: SamoliukVS@krok.edu.ua

Правонаступництво юридичних осіб є важливим інструментом забезпечення стабільності цивільного обороту та неперервності господарської діяльності. Разом із тим чинне законодавство України не містить вичерпного регулювання цього явища. Постає низка практичних питань: чи можуть юридичні особи бути спадкоємцями за законом, яким чином відбувається спадкування корпоративних прав, які межі правонаступництва у випадку смерті засновника та як співвідносяться інститути спадкування і реорганізації. Відповіді на ці питання необхідні як для теоретичного осмислення, так і для вдосконалення законодавчої бази.

Сучасний розвиток української правової системи вимагає фундаментального переосмислення правонаступництва юридичних осіб, зокрема в спадковому праві. Юридичні особи є активними суб'єктами цивільно-правових відносин, набувають майнових і немайнових прав, мають обов'язки і можуть ставати спадкоємцями у випадках, передбачених законом. Однак особливості їх правового статусу призводять до низки обмежень та суперечностей у сфері спадкового права. У зв'язку з трансформацією економічних відносин, зростанням значення прав підприємств та поширенням практики спадкування підприємств в Україні ця проблема набуває особливої актуальності.

Спадкове правонаступництво юридичних осіб розглядається як специфічний різновид переходу прав і обов'язків у процесі припинення або реорганізації юридичної особи, що відрізняється від спадкування фізичних осіб за підставами й правовою природою [1].

Універсальне та сингулярне правонаступництво є ключовими формами передачі прав юридичної особи: перше охоплює весь комплекс прав та обов'язків, друге – лише їх частину [3].

Правонаступництво забезпечує безперервність господарської діяльності, збереження майнових комплексів і стабільність корпоративних відносин, що прямо закріплено у цивільному та господарському законодавстві [2].

Реорганізаційні процедури дозволяють здійснювати оптимізацію корпоративної структури, передачу ліцензій, зобов'язань та активів правонаступнику, що сприяє економічній стабільності підприємства.

Значні обмеження правонаступництва пов'язані з непередаваністю окремих прав, персональним характером обов'язків і спеціальним режимом окремих

дозволів та ліцензій.

Законодавчі прогалини та колізії у сфері реорганізації юридичних осіб створюють перешкоди для чіткого визначення обсягу прав і обов'язків, які переходять до правонаступника [5].

Сучасна наукова думка підкреслює необхідність уніфікації термінології правонаступництва, удосконалення процедур реєстрації та підвищення гарантій захисту кредиторів.

Подальший розвиток інституту спадкового правонаступництва юридичних осіб потребує комплексного вдосконалення законодавчої бази та формування узгодженої доктрини переходу прав суб'єктів господарювання [4].

Законна спадкоємність юридичних осіб в Україні залишається складним і багатогранним явищем. Її ефективність значною мірою залежить від якості правових норм.

Наразі існує чимало правових обмежень, пов'язаних з відсутністю універсального механізму передачі прав у разі ліквідації та нечіткістю питань, пов'язаних з неплатоспроможністю.

Ключові слова: правонаступництво юридичних осіб; універсальне правонаступництво; спадкування корпоративних прав; реорганізація юридичної особи; спадкове правонаступництво; неперервність господарської діяльності; законодавчі колізії.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40–44.
2. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» від 15 травня 2003 р. № 755-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2003. № 31–32.
3. Довгерт А. С. *Правонаступництво юридичних осіб у цивільному праві України*. Київ: Юрінком Інтер, 2020.
4. Харитонов Є. О., Харитонova О. І. *Цивільне право України: підручник*. Одеса: Фенікс, 2021.
5. Шевчук І. М. *Спадкування та правонаступництво в сучасному праві України*. Київ: Алерта, 2020.